

Проф. др *Горан КНЕЖЕВИЋ*
Филозофски факултет Универзитета у Београду

*Приказ монографије
Лагање и психопатија
аутора мр Драгана Мијовића*

Драган Мијовић је свакако један од наших највећих ауторитета када је реч о полиграфском испитивању. Наиме, као полиграфски испитивач МУП-а Републике Србије, руководилац Групе за полиграфска истраживања и руководилац Групе за послове криминалистичке психологије и полиграфско испитивање, Мијовић је био у прилици да стекне велико практично искуство у раду са полиграфским уређајем. Оно је, с једне стране, омогућило усавршавање вештине полиграфског испитивања, а са друге - као што је то увек случај са интелектуално отвореним људима - довело до критичког сагледавања органичења ове методе, као и настојања да се продуби разумевање процеса који утичу на елементе доношења одлука у полиграфском испитивању.

Окосницу монографије чини покушај да се разуме значење стандардног и једног новоконструисаног експерименталног теста за мерење емоционалне реактивности у условима лагања, и то у контексту полиграфског испитивања. Аутор се одлучио да ово разумевање оствари довођењем експерименталног теста лагања у везу са психопатским тенденцијама испитаника, тј. технички речено, да валидира два експериментална теста лагања у односу на конструкт психопатије - ултимативне тенденције ка лагању, варању и манипулацији. Основно очекивање је следеће: лажи ће бити значајно теже откриване код индивидуа са израженијим психопатским тенденцијама, пошто су кључна обележја психопатије управо патолошко лагање, манипулативност, одсуство кајања и осећања кривице, емоционална површност и неосетљивост, одсуство емпатије, као и неприхватање одговорности за властите поступке. Мерење емоционалне реактивности у условима лагања се заснива на вредностима добијеним мерењем физиолошких параметара емоционалног реаговања као еквивалентима пратећег осећања страха од последица откривања лажи. Очекује се, дакле, да ће – уколико је тест емоционалне реактивности валидан – психопатија бити повезана са слабије израженим физиолошким параметрима емоционалног реаговања приликом лагања.

Зашто је важно показати постојање ове повезаности? Ако тест није у стању да разликује оне испитаније са дефектом емоционалног процесирања (психопатија), које као последицу има мању узбуђеност приликом

лагања од интактних, онда је велико питање да ли је тип реактивности који се јавља у експерименталној ситуацији исти онај који се дешава током испитивања у вези са кривичним делом. Могуће је, дакле, да је овде реч о неком неспецифичном узбуђењу које нема много везе са типом емоционалне реактивности, који се јавља у ситуацији негирања кривице за почињено кривично дело (или нема узбуђења из разлога који нису у вези са реактивношћу у ситуацији негирања кривице за кривично дело). Било би погрешно закључивати, рецимо, да је испитаник који се узбудио током овог теста, а у ситуацији стварног испитивања није, невин, или ако се током експеримента/теста није узбудио, да се из истих разлога није узбудио у ситуацији стварног испитивања, тј. да је можда крив, али не реагује. Међутим, ако се покаже да емоционална реактивност у тест ситуацији има везе са диспозиционим капацитетом да се смањено емоционално реагује у ситуацији лагања (психопатија), онда имамо основа за претпоставку да је у питању сличан образац реактивности који се јавља и у јасно емоционално ангажујућој ситуацији, каква је негирање стварне кривице. Другим речима, добијамо основу за претпоставку о генерализабилности обрасца емоционалног реаговања у експерименталној/тест ситуацији и ситуацији провере одговорности за почињено кривично дело. Ова правилност би могла да помогне у смањењу броја тзв. погрешних негативних детекција. Наиме, ако испитаник није емоционално реаговао у ситуацији испитивања у вези с кривичним делом, то се могло десити из два разлога: први је да није крив, а други да емоционално слабије реагује у ситуацији лагања. Тада би одсуство емоционалне реакције у тест ситуацији могло да појача веродостојност друге могућности (јер је исти разлог слабијем емоционалном реаговању у обе ситуације), која би даље била појачана и евентуалним независним утврђивањем вишег нивоа психопатије неким од инструмената за њену процену. Аутор је валидирао стандардну процедуру тестирања емоционалне реактивности, али је конструисао и нову за коју је претпоставио да ће на снажнији начин да провоцира релевантну емоционалну реактивност,

Истраживање је изведено на узорку од 105 испитаника мушког пола, осумњичених за кривична дела са тежим последицама (тешка крађа, силовање, разбојништво, убиство, производња и стављање у промет опојних дрога), свесних чињенице да су и због чега су осумњичени, старости од 18 до 60 година, са територије Републике Србије. Зависна варијабла у овом истраживању била је емоционална реактивност у реалним условима лагања (у току изложености испитаника реалном стресу услед директне осумњичености за извршење одређеног кривичног дела). Ова реактивност је утврђивана стандардном и новоконструисаном експерименталном процедуром са циљем њиховог поређења. Основна независна варијабла јесте

степен присуства психопатских тенденција, операционализована скором на Хареовој чек листи психопатије. Варијабле које је аутор контролисао у овом истраживању биле су врста кривичног дела за које је испитаник реално осумњичен, старост, степен образовања и повратништво (да ли је испитаник раније био осуђиван за неко друго кривично дело).

Шта је добијено у овом истраживању читалац ће моћи да сазна листајући странице ове занимљиве књиге. Рећи ћемо да је резултат који је аутор добио омогућио шире разматрање односа између психопатије и лагања, као и повратну валидацију концепта психопатије и начина на који је мерен. На страницама ове књиге читалац ће наћи веома добар преглед ранијих истраживања психопатије, као и разлога због којих психопате лажу. Књига која се препоручује читаоцу представља оригинално, самостално и практичарима корисно научно дело.